

Litteraturgranskningar

ADEED I DAWISHA: *Syria and the Lebanese Crisis*. London: The MacMillan Press Ltd. 1980.

Syrien behärskar den största delen av Libanon. Syriska posteringar kontrollerar gathörnen i västra Beirut. Vid flera tillfällen har granater och raketer regnat över huvudstaden, när syrier och kristna falangister beskjutit varandra över den gränslinje, som delar Beirut på mitten. Den libanesiska regeringen kan inte göra något åt säkerhetssituationen i landet utan Syriens samtycke och aktiva medverkan.

Den syriska militärens närvaro grundar sig på ett mandat från Arabförbundet. De syriska trupperna har fått i uppdrag att hålla ordning i Libanon efter det libanesiska inbördeskriget, som varade 1975-76. Mandatet har förnyats varje halvår, och den syriska sk avskräckningsstyrkan skall bestå av 22 000 man.

Det är ovisst vad syrierna egentligen vill uppnå i Libanon. De har i alla fall stärkt sitt grepp över landet. Men de uppträder försiktigt. Oupphörligen riskerar de att dras in i en väpnad konflikt med Israel, som gjort södra Libanon till sitt särskilda intresseområde.

Syrierna har alltid ansett sig ha speciella intressen i Libanon. De har vägrat upprätta diplomatiska förbindelser med landet. Det har sagts vara onödigt, eftersom länderna står varandra så nära. De kristna maroniterna, som mest av alla i Libanon fruktar Syriens avsikter, har sett detta som ett underförstått syriskt anspråk på Libanon.

Att tränga bakom de officiella uttalandena från Damaskus och försöka spåra de syriska avsikterna i Libanon är inte lätt, lika lite nu, som när syrisk militär 1976 för första gången gick in i Libanon.

Det var sommaren 1976, som Syrien invaderade Libanon. President Assad krossade den libanesiska vänstern militärt och tvang den palestinska organisationen, PLO, till underkastelse. Vänsterorienterade bedömare var både förbluffade och besvikna. Förhållandet mellan Syrien och PLO var fyllt av bitterhet och för lång framtid skadat.

Syrien hade tidigare beaktats som en bastion för radikal arabisk nationalism och som den främsta försvararen av den palestinska revolutionen. Nu talades från

vänsterhåll om "borgarregimen i Damaskus", som orienterat sig "kapitalistiskt till USA".¹

Det låg många och komplicerade beslut bakom Assads intervention i det libanesiska inbördeskriget. Dr Adeed I Dawisha har gjort ett statsvetenskapligt försök att med en beslutsteoretisk analysinriktning studera de centrala överväganden, som föregick Syriens agerande i Libanon under 1975-76.

De flesta arabstater för en aktiv utrikespolitik. De blandar sig gärna i varandras inre angelägenheter. Så här uttrycktes saken av den irakiske vice premiärministern för en tid sedan: "Vi betraktar det arabiska hemlandet som ett land. Som arabisk medborgare har jag rätt till en åsikt om den inre situationen i varje arabisk stat."² Arabstater är därför utmärkta objekt för studier av utrikespolitiskt agerande. Och inte minst deras konflikt med Israel är ett rikt fält för studier.

Ändå kan man säga att alltför få statsvetenskapliga studier gjorts av arabstaters utrikespolitik. Från västlig horisont framstår, förutom språksvårigheterna, två problem vid sådana studier. De arabiska politiska systemen är i allmänhet slutna och det är svårt att tränga bakom kulisserna och studera bakgrunden till politiska beslut. Dessutom är det svårt att genomskåda den arabiska politiska retoriken, som många gånger snarast tycks avsedd att fördunkla den politiska verkligheten.

Dawisha gör ett aktningvärt försök att förklara den syriska politiken i Libanon. Men han har ändå inte helt lyckats bemästra dessa svårigheter. Jag återkommer till detta.

Författaren utgår från Michael Brechers beslutsteoretiska studier av beslutsfattande under kris.³ Han fastställer inledningsvis, att det libanesiska inbördeskriget utvecklade sig till en kris för beslutsfattarna i Damaskus. En kris definieras som ett hot mot en aktörs grundläggande värden, förenat med hög sannolikhet för inblandning av militära fientligheter, samt en begränsad tid för en reaktion på detta hot.

Under 1975 använde Syrien uteslutande diplomatiska medel för att möta de hot mot de syriska värdena, som utvecklade sig i Libanon. Först i januari 1976 förvandlades det libanesiska inbördeskriget till en kris för Syriens vidkommande. De högerkristna styrkorna hade skaffat

sig ett övertag i kriget. Syrien reagerade med att låta delar av PLA, den syriskkontrollerade palestinska befrielsearmén, gå in i Libanon och förena sig med den palestinska gerillan och den libanesiska vänstern.

Inbördeskrigets närmaste förlopp medförde en kraftigt förändrad bild. Vänstern och palestinierna gick till framgångsrik offensiv och hotade att vinna en avgörande seger över den kristna högern. Det var då som den syriska armén intervenerade för att förhindra vänsterns slutliga seger.

Krisen var inte över förrän Syrien vunnit en fullständig militär seger. I sin erövrade förhandlingsposition kunde syrierna acceptera en arabisering av konflikten i form av toppmötet i Riyad och det påföljande beslutet om en arabisk avskräckningsstyrka, som skulle övervaka lugnet i Libanon.

Ätminstone skenbart innebar Damaskusregimens uppträdande under krisperiodens två genomgripande förändringar av den syriska politiken. Den ena gällde, då Syrien från sitt stöd till vänstern och PLO, övergick till ett massivt angrepp på sina, som det tycktes, tidigare bundsförvanter. Den andra omprövningen gällde acceptandet av panarabisk inblandning i den libanesiska konflikten genom att delta i Riyadkonferensen i oktober 1976.

Men Dawisha visar på det konsekventa i Syriens handlande. Regeringen i Damaskus fruktade genomgripande politiska förändringar i Libanon. Dessa skulle kunna medföra en delning av landet i en kristen och en muslimsk del. Mellan dessa båda ministater skulle motsättningarna fortsätta att råda, och den kristna delen skulle bli en naturlig allierad till Israel.

Under 1975 försökte Syrien förmå parterna i inbördeskriget att godta en uppgörelse, som innebar endast små förändringar av Libanons politiska system, vilket på flera sätt gynnar de kristna. Syrien strävade efter en lösning, som kunde accepteras av alla parter, och som kunde förhindra en delning av Libanon. När de misslyckades med detta, blev det viktigaste att förhindra att någon av parterna vann en avgörande seger.

Om vänstern och PLO segrade, skulle det med största sannolikhet innebära en israelisk intervention och ockupation av södra Libanon. Med israeliskt stöd skulle de högerkristna antagligen sedan genomföra en delning av landet. Om å andra sidan den kristna högern skulle segra, kunde det tänkas att den tillsammans med Israel skulle försöka utplåna den palestinska gerillan i Libanon. I båda fallen skulle Syriens säkerhetspolitiska läge drastiskt försämrats.

Det syriska beslutet i januari 1976 att skicka enheter ur den palestinska befrielsearmén till Libanon var dock säkerligen inte bara, som Dawisha ger intryck av, avsett

att rädda den palestinska gerillans närvaro i Libanon. Det var säkert också ett försök att öka kontrollen över den libanesiska vänstern och den palestinska gerillan för att styra dem mot den lösning av det libanesiska problemet, som Syrien eftersträvade. PLA, liksom den palestinska gerillagrupper al Saiqa, är starkt bunden till den syriska regimen och kom att fungera som Damaskus förlängda arm i Libanon.

Det var därför inte förvånande, att PLA och al Saiqa senare spelade en framträdande roll i Syriens ansträngningar att stoppa PLO:s stöd till den libanesiska vänstern och i det slutliga angreppet på gerillan och vänstern.

När det gäller toppmötet i Riyad, visar Dawisha på ett övertygande sätt, hur nya förutsättningar rådde, som ur Syriens perspektiv kunde tillåta en arabisering av konflikten. Syrien hade vunnit en fullständig militär seger. De övriga arabstaterna var inte överdrivet intresserade av att göra en insats i Libanon. Toppmötet fick därför till resultat att Syriens militära närvaro och dominans i Libanon fick en panarabisk välsignelse. Ett viktigt mål var därmed nått för makthavarna i Damaskus.

Dawisha isolerar de viktigaste syriska besluten under händelserna i Libanon 1975–76. Genom intervjuer med beslutsfattarna, eller dem närliggande, samt studier av officiella uttalanden belyser han den process, som föregått dessa beslut.

Författaren klarlägger vilka som deltog i besluten. Han visar därigenom hur dessa förankrades i olika maktgrupper i det syriska samhället. Han påvisar att vid svårare, mer avgörande, beslut vidgades kretsen av beslutsfattare. Detta behöver inte betyda, som Dawisha hävdar, att president Assad kände sig osäker, och därför önskade höra fler åsikter. Inte heller behöver det innebära att han delade med sig av sin auktoritet.⁴ Det kan snarare ha varit presidentens avsikt att vid dessa avgörande beslut binda upp så många relevanta maktgrupper som möjligt för att förebygga protester och aktiv opposition. Att tex informationsminister Iskandar konsulterades vid de beslut, som föregick Syriens attack mot den palestinska gerillan, bottnade säkert i Assads behov av att skaffa sig stöd hos den inhemska opinionen. Trots detta medförde det syriska angreppet på vänstern och PLO omfattande regeringsfientliga oroligheter i Syrien.

I boken framgår hur Assad skaffat sig en mycket stark personlig maktställning vid tiden för den libanesiska krisens utbrott. På ett skickligt sätt hade han lyckats vinna kontroll över presidentämbetet, baathpartiets regionala och nationella kommandon samt inte minst över armén. Hans närmaste män hade placerats på strategiska poster, tex försvarsminister Tlas, och brodern Rifaat Assad, befälhavare över säkerhetsstyrkorna. Presidenten, som tillhör en minoritet – alawisekten – hade också arbetat

för att utplåna sektaristiska motsättningar i landet. Detta hade särskilt till mål att undvika missnöjesyttringar från den stora sunnimuslimska majoriteten.

De största problemen i Dawishas studie finner sig, när författaren skall studera vad han kallar den psykologiska omgivningen, innefattande värderingar och attityder samt vad han beskriver som images.

Ett problem består i att de som intervjuats alltså har viktiga befattningar i den syriska statsapparaten. De kan knappast förväntas annat än försöka rättfärdiga den syriska politiken under 1976.

Ett annat problem är att Dawisha till stor del bygger sin presentation av attityder och värderingar på officiella tal. Författaren måste därför brottas med de svårigheter som det innebär att försöka tränga igenom arabisk politisk retorik.

Läsaren ges bilden av att den syriska interventionen i Libanon främst var ämnad till att rädda den palestinska revolutionen, som, enligt syriskt synsätt, hotades av en amerikansk-sionistisk konplot.

Enligt denna bild hade den palestinska gerillan låtit sig lockas in i en konflikt, som inte var dess, och som skulle leda den i fördärvet. "Any Palestinian or Arab potentially diverted from the battle against zionism and directed towards national forces is a reactionary move, even if those national forces happen to be right wing", förklarades i ett uttalande från baathpartiets nationella kommando.

Det är inte omöjligt att detta var en dominerande övertygelse hos maktbävarna i Damaskus. Men sådana uttalanden var naturligtvis främst till för att övertyga de arabiska massorna, som vant sig vid fraser, där Syrien framställs som en försvarare av den palestinska revolutionen och allt som är "progressivt".

Viktigare orsaker till den syriska interventionen, som av förklarliga skäl inte lika tydligt framgår av de officiella uttalandena, var behovet att kontrollera den libanesiska vänstern och den palestinska gerillan.

President Assad befarade att den palestinska gerillan skulle provocera ett israeliskt ingripande i Libanon, vilket kunde leda till en konfrontation mellan Syrien och Israel. Och detta kände sig Assad absolut inte mogen för, särskilt sedan Egypten genom Sinaiavtalet 1975 i praktiken övergivit de arabiska konfrontationsstaterna.

Inte minst var det dessutom viktigt för Assad att motverka den radikaliserings av den palestinska rörelsen, som samarbetet med den libanesiska vänstern gav uttryck för. Inom den palestinska rörelsen har alltid funnits grupper, t ex PFLP, som hävdade att vägen till Palestinas befrielse går genom en arabisk revolution, som skall sopa bort, vad som betecknas som småborgerliga arabiska regimer. Och en sådan revolution skulle heller inte spara regimen i Damaskus.

De radikala palestinska organisationerna hade på ett tidigt stadium ställt sig bakom den libanesiska vänstern. Men al Fatah och huvuddelen av den palestinska rörelsen försökte i det längsta undvika att dras in i striderna. Allteftersom det libanesiska inbördeskriget utvecklade sig med allt fler anfall från de högerkristna mot palestinier och palestinska ställningar, drogs huvuddelen av gerillan in i kriget på vänsterns sida. Inte bara en seger för vänstern utan också en radikaliserings av den palestinska rörelsen hotade. Ett allvarligt exempel höll på att skapas – den palestinska gerillan blandade sig i de inre förhållandena i en arabisk stat utanför Palestina. En vänsterseger i Libanon skulle därtill mycket väl kunna få en destabiliserande effekt i Syrien.

Sådana närliggande förklaringar till Syriens agerande finns inte med i Dawishas bok, kanske därför att de syriska ledarna i officiella tal och efterhandsintervjuer inte berör dessa aspekter.

Trots detta har Dawisha lyckats kasta mycket ljus över Syriens agerande i Libanon. Den syriska fruktan för att en seger för någon av parterna i inbördeskriget skulle försämra Syriens strategiska läge gentemot Israel, kunna ge upphov till en delning av Libanon, som skulle skada de panarabiska idealen, orsaka sektvis splittring kanske också i Syrien samt rättfärdiga Israels existens som en judisk stat var, som Dawisha påvisar, säkert viktiga element i den kalkyl, som föregick Syriens ingripande i Libanon.

Dawishas bok ger inte svar på alla frågor om Syriens intressen i Libanon, men den ger en värdefull inblick i det syriska politiska systemet och i realpolitikern Assads föreställningsvärld.

Anders Lidén

Noter:

- ¹ Karlsson S. Libanon – kapitalets och klassernas krig. Zenit 48 1976 s 56.
- ² Tompuri G. Utbrytning av inklämda arabnationallister. Internationella Studier nr 6 1980 s 5.
- ³ Brecher M. Decisions in Israel's Foreign Policy. London 1974.
Brecher M. Studies in Crisis Behaviour. New Brunswick 1979.
- ⁴ Jfr Bachrach P/Baraz M. Two Faces of Power i Bell m/fl Political Power. A reader in theory and research. New York 1969 s 94ff.

TORSTEN MALMBERG: *Human Territoriality. Survey of behavioural territories in man with preliminary analysis and discussion of meaning.*

Haag/Paris/New York: Mouton 1980.

Lundaetologen Torsten Malmbergs livsverk, *Human territoriality*, är en märklig bok. Adjektivet är valt med omsorg, eftersom det både kan betyda "imponerande" och "egendomlig".

Låt mig börja med bokens starka sidor. För det första är den baserad på en väldig och mångsidig beläsenhet, i linje med författarens tvärvetenskapliga ambitioner. I en 42-sidig tättryckt litteraturförteckning – som verkligen är just det och bara innehåller arbeten som hänvisas till i texten – trängs ett fyrsiffrigt antal arbeten från många olika discipliner inom de flesta fakulteter. På så sätt blir åtskilliga av bokens sektioner i sig själva värdefulla små resonerande bibliografier, till fromma för tvärvetenskapligt arbetande kriminologer, arkitekter, socialpsykologer o s v. Malmbergs bok har varit ett nyttigt tillskott till min egen beläsenhet; jag kommer säkert att återvända till den många gånger.

För det andra är boken välorganiserad, vilket antyds redan av att innehållsförteckningen omfattar sex sidor. Efter en kort introduktion kommer ett kapitel som behandlar grundläggande begrepp: rum och rumsperception; definitioner av och vetenskaper som sysslar med territorium; instinkt och aggression. Tredje kapitlet behandlar territorier hos djur: fåglar, däggjur och i synnerhet primater; och all den information som här kondenseras på tjugo sidor låter förstå att författaren här rör sig på sitt eget kärnområde.

Allt detta är emellertid bara prolegomena till det fjärde kapitlet, om mänsklig territorialitet, som omfattar fem sjättedelar av texten, och är noggrant strukturerat efter empiriskt avgränsade delområden. Den första sektionen handlar om "primitiv" territorialitet: hos barn, människor med olika mentala störningar, stenålderskulturer och olika kvarlevande "primitiva" kulturer i olika världsdelar, och den andra sektionen rurala territorier av olika storleksordningar. Den tredje sektionen, som kunde ha blivit en liten bok med omfattande innehåll i sig själv, behandlar urbana territorier av olika storleksordningar i ett dussin delsektioner, från en historisk översikt av staden till finstrukturen i bostadsrum i olika frivilliga och ofrivilliga uppehållsorter.

Efter en kort sektion om "speciella", t ex symboliska territorier, följer så slutsektionerna, där författaren försöker dra ihop trådarna beträffande faktorerna bakom och effekterna och funktionerna av territoriellt beteende (om det nu är en riktig översättning av "behavioural territoriality")

För det tredje har boken ett viktigt budskap, som jag

själv efter läsningen gärna skriver under på: spatialt beteende och då i synnerhet i förhållande till flera olika typer av territorier är ett område – eller en aspekt – som är otillbörligt försummad av flera samhällsvetenskapliga discipliner, t ex sociologi och statskunskap, och som kan vara av betydelse för studiet av många olika fenomen. Redan av det skälet är boken nyttig läsning.

Denna läsning kan emellertid bli nog så irriterande – vilket i och för sig inte är ovanligt när etologer och sociologer läser varandra, och möjligen kan "förklaras" med hänvisning till den allmänna observationen att människor tenderar att uppfatta verkligheten på ett sådant sätt att deras egna färdigheter och aktiviteter blir så relevanta som möjligt. För en del författare blir så allting natur resp. kultur. Att denna debatt ofta får mycket starka känslomässiga övertoner kan ha att göra med att dess motsatta positioner passar väl in i två flertusenåriga tanketemata i västlig kultur: den typiskt konservativa föreställningen om den onda människonaturen som måste stävjas i vissa stycken och tolereras i andra stycken av det goda samhället – och den typiskt radikala föreställningen om den goda och kreativa människonaturen, som först i det goda samhället kan komma till sin fulla rätt utan att bli förtryckt och alienerad. Vare därmed hur som helst; eftersom varken författaren eller anmälaren torde tillhöra respektive extremgrupper, är det mera intressant att försöka motivera den subjektivt upplevda irritationen i några huvudpunkter.

Den första kan man sammanfatta i den devis renässansbibliotekarien Magliabecchi valde, när hans hertig ville belöna en livslång konsultverksamhet åt Europas lärde med att slå en medalj över honom: Läsning utan eftertanke gagnar föga.

För att uttrycka saken mera pladdrigt: i det myller av citat, sammanfattningar och hänvisningar som utgör mycket av bokens text upplever jag, på de områden jag själv har någon kännedom om, en besvärande brist på kritik. Här blandas resultat av omsorgsfulla empiriska studier av somliga författare med bitar av genomtänkta men föga prövade teorikonstruktioner hos andra och lösa och amatöriska spekulationer hos ytterligare andra; och vi får oftast inte ans antytt vad som är vad, eller vilka argument de citerade författarna baserar sina slutsatser på, och är mindre en kritisk vägning av dessa med varandra. Dessutom använder författaren mycket ofta fraser som "utan tvivel" eller "troligen", utan att det blir klart hur han befriat sig från tvivlen respektive kommit fram till tron, så att läsaren kan ta ställning.

Låt det emellertid i rättvisans namn bli sagt att detta blott i begränsad mån kan läggas författaren till last: i långa stycken dikteras det både av hans gigantiska projekt och av ambitionen att sammanfatta det i en enda

bok. Ty ett huvudproblem vid tvärvetenskaplig forskning är och förblir att det bara är i tämligen abstrakta läroböcker i filosofi som man kan finna generella bedömnings- och värderingskriterier för forskningsresultat. Bortsett från en del elementära logiska regler håller sig olika discipliner i stor utsträckning med egna kriterier för vad som skall anses som hållbart och fruktbart, och de utgör en viktig del av inskolningen i disciplinen eller i skolan inom den. Detta är en av huvudgrunderna för kommunikationssvårigheter vid tvärvetenskaplig forskning.

Låt oss därför hålla dessa förmildrande omständigheter i minnet, när jag kommer till huvudkritiken. En huvudpunkt i denna är att författaren är vetenskapsteoretiskt naiv, såtillvida att han bara har tagit till sig den poängen att ingen vetenskaplig teori slutgiltigt kan visas vara sann, utan att åtminstone ha gått vidare till Popper och den av författaren citerade Medawar och deras poäng att just därför är det väsentligt att teorier formuleras falsifierbart, så att man kan se vad som *skulle* kunna tala emot dem (även mot detta kriterium finns det goda invändningar, och man kan gå vidare; men poängen i min kritik är att författaren inte ens kommer dit).

Detta blir av särskild betydelse i Malmbergs bok av flera skäl. För det första har han ett budskap som går mycket längre än det jag ovan instämde i. Det är att det hos *Homo sapiens* finns en från tidigare arter nedärvd *territorieinstinkt*, skild från men relaterad till de sexuella och aggressiva, och att denna instinkt har ett betydande förklaringsvärde för många aspekter av mänskligt beteende.

För det andra är budskapet sympatiskt försiktigt formulerat, och ligger långt från någon enkel biologisk determinism: författaren redogör för instinktens komplexa karaktär, påpekar att den kan ta sig många olika uttryck, vilka är starkt påverkbara av olika kulturella faktorer. Men just detta gör att budskapet blir högst svårvärderat. För det tredje blir författarens val av källor, trots hans hedervärda försök att få olika synpunkter till tals, ofta starkt selektivt. För att ta några exempel: hans behandling av krigsforskning blir starkt amatörisk, och saknar nästan helt hänvisningar till senare årtiondens teoribildning eller empiriska forskning; hans behandling av de dominerande huvudskolor inom den socialpsykologiska aggressionsforskningen som menar sig inte ha behov av hypoteser om nedärvda aggressionsinstinkter blir leger, och jag saknar helt hänvisningar till Milgrams omsorgsfulla experiment; och författaren tar inte upp argumenteringen hos så ansedda kollegor som Hinde eller Barnett varför man även inom etologin bör kunna klara sig utan instinktbegrepp eller i varje fall använda dem ytterst restriktivt.

För det fjärde har Malmberg en mycket ofta återkommande argumentationsteknik i förhållande till de kritiska författare han anför. För att ta ett typexempel: flera författare har studerat variationer i vad som är "rätt" avstånd att hålla mellan två människor i olika kulturer, klasser och sammanhang, och diskuterat hur mycket av variationerna som är bestämda av respektive faktorer. Efter en koncis genomgång av detta avslutar han så abrupt med meningen: "Dessa resultat tycks emellertid kunna förklaras lika väl eller bättre på basis av medfödda spatiala tendenser, vilkas territoriella uttryck senare modifieras av erfarenhet och kultur." Samma typ av resonemang kommer ofta igen, och väcker fundamentala problem om vad det innebär att *förklara* någonting. Ty om förklara betyder att *förklara variation*, klarar vi oss tydligen ofta bra med icke-biologiska variabler, och är för den delen tvungna att göra det, eftersom den genetiska uppsättningen hos *Homo sapiens* antas ha varit tämligen konstant under senare årtusnader. Och om det betyder att *förklara existens*, blir frågan hur undviker cirkularitet i förklaringen.

Detta är inte en retorisk fråga; om det är cirkulärt att från en konstans dra slutsatser till en instinkt, som sedan förklarar konstansen – och ännu mer så när konstansen i sig själv innehåller betydande variation – så går det också att ange hur icke-cirkulära förklaringar skulle kunna se ut.

Det är emellertid på denna punkt som jag ofta uppfattar analysen som otillräcklig. Det beror kanske på att det inte presenteras någon teori för territorialitet som är så pass precis att det låter sig avgöras hur den skulle vara prövbar på olika områden, och vad som skulle tala emot den. I så fall skulle de många exempel eller antydningar som ges på hur fenomenet *också* meningsfullt kan tolkas biologiskt, tillsammans få ett betydande bevisvärde. Som det nu är rör vi oss med en massa olika fall, där författaren i regel bara påvisar att fenomenet kanske *kan* tolkas biologiskt, mera sällan precis hur, och i allmänhet inte att det *behöver* tolkas så på ett eller annat sätt, än mindre på genomgående samma sätt.

Sammanfattningsvis: vad Malmberg övertygande argumenterar för i en rikedom av fall är att (i deskriptiv mening) territoriellt beteende är en viktig aspekt vid analys av olika fenomen, bl a genom att det tycks finnas olika typer av mer eller mindre individuellt och kulturellt variabla territoriella toleransgränser; att dessa redan visats ha en hel del förklaringsvärde för vitt skilda typer av samhällsfenomen; och att letandet efter flera bör ges större vikt i många grenar av samhällsvetenskap, dock mera på mikro- än på makronivå.

Hur pass mycket har nu detta med den biologiska utrustningen hos *Homo sapiens* att göra? Det beror i

hög grad på hur vi konstruerar våra förklaringsproblem, vilket kan göras både på sådana sätt att det blir trivialt att biologiska faktorer spelar en roll och på sådant sätt att det blir trivialt att de inte gör det.

Om man emellertid undviker att lägga svaret i frågan, blir jag åtminstone inte övertygad om mer än allra högst att biologisk forskning kanske kan komma att bidra med viktiga pusselbitar vid förklaringen av (fortfarande i deskriptiv mening) territoriellt beteende, men att det förefaller klokt att lämna den frågan öppen till dess både teoribildningen och evidensen presenterats.

Egentligen borde detta vara nog; ty den rikedom av ideer, fakta och insikter Malmberg kommer med kommer att vara till nytta för forskare för många discipliner, tämligen oavsett hur man bedömer hans starkare budskap.

Det är därför inga överord att säga att *Human Territoriality* flyttar forskningsfronten framåt; men nog inte så långt som enligt författarens ambitioner.

Håkan Wiberg

JOHAN P OLSEN – HARALD SAETREN: *Aksjoner og demokrati*. Bergen: Universitetsforlaget 1980.

Ett av den norska socialdemokratiska regeringens sista beslut innan den avgick som en följd av nederlaget i folkomröstningen om EG 1972 var att tillsätta den s k maktutredningen. Maktutredningens vittomfattande uppgift är att klarlägga de existerande maktförhållandena i det norska samhället. Utredningsuppdraget är uppdelat i två huvuddelar, dels en generell teoretisk analys av själva maktbegreppet och en översikt över de viktigaste formerna för maktutövning i det norska samhället, dels empiriskt orienterade specialundersökningar särskilt vad gäller de ekonomiska maktgrupperingarna, arbetsmarknads- och näringslivsorganisationer, den administrativa maktapparaten, massmediernas makt och de multinationella företagens makt.

Till den senare kategorin av undersökningar inom maktutredningen hör Johan P Olsens och Harald Saetrens bok "Aksjoner og demokrati". I boken behandlas den kanske mest pregnanta politiska förändringen under det senaste decenniet, nämligen de utomparlamentariska aktionernas (eller proteströrelser, gräsrotsrörelser, direkta aktioner som några andra etiketter i den vildvuxna terminologin lyder) massiva intåg på den politiska arenan. Den statsvetenskapliga forskningen har, åtminstone vad gäller de nordiska länderna, befunnit sig långt från de politiska barrikaderna. Nu, drygt 10 år efter de utomparlamentariska aktionernas uppblomstring börjar forskningsresultaten strömma in. Här om året kom Ja-

nerik Gidlunds doktorsavhandling "Aksjoner og lokale partier" som behandlar temporära politiska organisationer i Sverige 1965–1975. I Danmark pågår under ledning av Peter Gundelach ett forskningsprojekt om "græsrodsorganisationer", vilket presenteras i ett temanummer av tidskriften *Politica* (nr 4, 1979). Olsen och Saetrens undersökning ger en beskrivning av utomparlamentariska aktioner från norsk synpunkt.

Som sig bör inleds framställningen med en definition av aktioner. Enligt författarna kan aktioner som politisk aktivitet karakteriseras utifrån 1) kanalerna för kravartikulering 2) organisationsformerna och 3) programinhållet.

Aktionerna skiljer sig alltså från andra former av kollektivt politiskt handlande genom att de sker utanför det representativa systemets reguljära kanaler för deltagande och representation, dvs etablerade partier och intresseorganisationer. Vidare bygger aktionerna ofta på en löst sammanhållen organisationsstruktur. Detta beror på att verksamheten har en relativt klart avgränsad tids-horisont då aktionerna är knutna till en eller ett par enskilda frågor på den politiska dagordningen.

I undersökningen redovisar Olsen och Saetren deltagandet i politiska aktioner i Norge under mitten av 1970-talet, närmare bestämt hur utbrett deltagandet är och vem som deltar i aktionerna.

Utgångspunkten är den s k gräsrotshypotesen som formuleras på följande sätt: "Sannsynligheten for deltagelse i – og positive holdninger til aksjoner stiger med økende avstand fra rutinepolitikens maktposisjoner og beslutningscentra." Aktionerna ses som gräsrotternas uppror mot det politiska etablissemangen.

Författarna är naturligtvis väl medvetna om det bekymmersamma i att definiera en gräsrot. Utifrån en uppdelning av avstånd till "rutinepolitikken" i tre olika del- aspekter – 1) grad av institutionell anknytning till och deltagande i den etablerade politiken (dvs politisk struktur), 2) social resurssituation (dvs social struktur) och 3) avstånd till de värden och spelregler som den etablerade politiken bygger på (dvs ideologisk struktur) – urskiljs tre särskilt intressanta typer av gräsrotter: de politiskt fattiga, de politiskt ovilliga och de politiska förlorarna.

De politiskt fattiga som befinner sig på stort avstånd från den etablerade politiken i alla tre dimensionerna är så att säga gräsrotternas idealtyp. Politiskt ovilliga är de som inte vill delta i det vanliga representativa systemet antingen för att de finner det för resurskrävande eller helt enkelt ointressant. Normalt kombineras detta med en relativt hög grad av ideologisk anslutning. De politiska förlorarna urskiljer sig inte genom att vara särskilt resurssvaga eller lite aktiva, utan genom att deras uppfattningar och ståndpunkter inte vinner gehör inom

det etablerade politiska systemet. De är generaler utan här.

Det är uppenbart att gräsrotshypotesen, åtminstone i dess genuina form, strider mot det mesta av empirisk evidens beträffande "normal" politisk participation. Aktioner som de politiskt rikas form för politiskt handlande ställs därför som mothypotes. Aktioner ses då som bara en av flera alternativa handlingsformer för den politiska eliten. Att just aktionen väljs bör i så fall förklaras utifrån egenskaper hos olika politiska frågor och handlings-situationer.

Efter en detaljerad genomgång av det empiriska materialet, vilket utgörs av intervjuundersökningar med ett representativt urval av den norska befolkningen, departements tjänstemän samt elitskiktet i arbetsmarknadsorganisationerna, kan författarna dra åtminstone en bestämd slutsats: aktionerna är *inte* de politiskt fattigas form för kravartikulering gentemot det politiska systemet. Den genuina gräsrotshypotesen får alltså inte något stöd, men vad som ska sättas i stället för denna är på intet sätt självklart. Klart är emellertid att de som deltar i aktioner också i betydande utsträckning är aktiva i det etablerade parti- och organisationslivet.

Analysresultaten antyder också att aktionerna särskilt är de politiska förlorarnas form för politisk aktivitet. Med politiska förlorare avses då inte de som företräder en oppositionell minoritet inom partierna, utan förlorare i den meningen att de tillhör mindre organisationer som överhuvudtaget har svårt att göra sig gällande. Deltagande i aktioner är t ex särskilt vanligt bland sympatisörer till Kristelig Folkeparti och partierna till vänster om socialdemokratien.

Variationerna i olika gruppers deltagandemönster är emellertid bara en sida av saken. Totalt sett är deltagandet i politiska aktioner av betydande omfattning, nästan hälften av den vuxna norska befolkningen har deltagit i någon form av aktioner. Jämfört med t ex medlemskap i politiska partier är detta en mycket hög siffra. Det sker alltså en betydande kravartikulering utanför det politiska systemets reguljära kanaler. Aktionerna har lyckats mobilisera många människor som annars inte deltar i det politiska livet, särskilt bland de som betecknas politiskt ovilliga. Här hade det varit klagörande om författarna gjort en boskillnad mellan stora rikstäckande aktioner, typ EF-motståndet och Vietnamrörelsen, och aktioner med huvudsakligen lokal förankring. Förutom att verksamheten är av olika karaktär tyder också en del data på att det i viss mån är olika grupper av människor som deltar i rikstäckande och lokala aktioner.

Vilka effekter har då framväxten av politiska aktioner haft på maktförhållandena i det norska samhället. Ja, på denna punkt är författarna naturligt nog mycket återhållsamma i sina slutsatser. Å ena sidan är de offentliga

politiska institutionerna lyckats anpassa sig till den nya situationen så att aktionerna i dag närmast kan ses som en integrerad del av det reguljära offentliga beslutssystemet. Å andra sidan har aktionerna ökat deltagandemöjligheterna och gett framför allt de politiska förlorarna en ny arena att spela på.

En annan intressant fråga som författarna bara berör marginellt är: Varför har aktionerna som politisk form fått en så stor utbredning under de senaste 10-15 åren? Aktionernas förmåga att mobilisera stora grupper bland den "politiskt ovilliga" delen av befolkningen är ju annars en illustration av tesen att det är den offentliga verksamhetens egen utveckling som är nyckeln till framväxten av politiska aktioner. Genom att stat och kommuner kraftigt vidgat sina politiska domäner t ex i fråga om miljölagstiftning, fysisk planering, barnomsorg och fritidsverksamhet är de problem som medborgarna ställs inför, i stigande utsträckning, förhållanden som de offentliga myndigheterna kontrollerar. För att påverka sina levnadsvillkor måste medborgarna därför rikta sina aktiviteter direkt mot stat och kommuner.

Mats Sjölin

JAN OLSSON: *Svensk spelfilm under andra världskriget*. Stockholm: Liber Läromedel 1979.

Svenska doktorsavhandlingar, som behandlar politik och film, är tunnsådda. Under hela 70-talet har sju avhandlingar ventilerats som överhuvudtaget befattar sig med film. Det är tre vid Stockholms universitet, en i Uppsala och tre avhandlingar inom institutionen för Drama, teater och film i Lund. Avhandlingarna har inte så sällan varit medelmåttiga.

Jan Olssons *Svensk spelfilm under andra världskriget* har flera förtjänster, däribland hans djupa kunskap om enskilda filmers innehåll. Sämre är Olssons vetenskapliga metodik och hans sätt att ställa frågor.

Olssons arbete har som utgångspunkt "att relatera filmbranschen och de behandlade spelfilmerna till kriget". Den metod Olssons använder är den komparativa metoden. Filmproduktionen relateras till kriget och dess effekter på den svenska utrikespolitikens tillämpning som i sin tur påverkade branschens utformning av krigsmaterial i filmerna.

I ett inledningskapitel diskuterar Olsson sin problematik och sin metodik. Det är avhandlingens magraste kapitel, eftersom Olsson inte förklarar var för han valt just denna metod och på vilka teoretiska grunder. "Att hitta likheter och skillnader" räcker inte som motivering. Olsson borde ha preciserat sina antagande, gjort en förklaringsmodell för sina klassifikationer. Vad är "god"

och "ond" fiende för att exemplifiera. Vidare är definitioner och hypoteser ingalunda entydiga. Det är överhuvudtaget svårt att hitta förklaringar på begrepp och ord.

Ej heller Olssons sätt att välja filmer för sin case-study diskuteras. De fem ockupationsfilmer som avhandlas – det är "Det brinner en eld", "Excellensen", "Lev farligt", "Mitt folk är inte mitt" och "Attentat i Paris" – utgör enligt författaren en grogrund för typologisering. De fem filmerna är varandra lika på ett generellt plan, men Jan Olsson förklarar inte vari detta typologiska mönster skulle bestå. Ej heller utgår han från antagandet, att det existerar strukturella likheter.

De mest läsvärda i denna avhandling är Olssons analys av den svenska filmbranschens förhållande till de sk Internationella Filmkammaren och avsnittet om Hasse Ekmans "Excellensen" från 1944 efter Bertil Malmbergs ockupationsdrama. Olsson ger här fördjupning och perspektiv och kompletterar tidigare kunskaper om bakgrund, kultur och Malmbergs sätt att dikta.

Den Internationella Filmkammaren bildades på initiativ från Nazityskland 1935 och var en sammanslutning av filmbranscherna i ett antal länder i Europa. Tyskland hade ett dominerande inflytande och tänkt använda kammaren för att reklamera för egna filmer. Det var också ett rationellt sätt att ideologiskt kontrollera den europeiska filmen; produktionen och distributionen. Under något år efter krigsutbrottet låg IFK:s verksamhet nere. Men den återuppstod, när Hitler skapat sig en maktposition. Målet var nu att bojkotta amerikanska filmer och påverka andra länder att göra likaså. Om det har bl a Arne Svensson skrivit i sin avhandling om den politiska saken, recenserad i Stv T nr. 2 1977.

Det fanns risker, menar Jan Olsson, med att utan skygglappar gå in i den tyskdominerade Internationella Filmkammaren. Problemet var att Statens Biografbyrå kunde ursättas för politiska opinionsgrupper, som kunde skada Sveriges anseende utomlands. Den svenska regeringen och UD förhöll sig emellertid avvisande till ett svenskt medlemskap, trots den svenska samlingsregeringens långtgående eftergiftspolitik, där man bl a tillät transitering av tyska trupper och krigsmaterial och ett nära samarbete mellan svensk säkerhetspolis och Gestapo. Den svenska filmbranschens samarbete med den nazityska filmindustrin ebbade ut tidigare. Olsson har här en benägenhet att överdramatisera och betona filmbranschens paradoxala roll, när man både tog avstånd och acceptera samröre med nazismen. Olssons material är tunt och anförde exempel ganska få.

I ett fjärde kapitel "Från Landstormens lilla lotta" till "Det brinner en eld" behandlar Jan Olsson den filmproduktion, som spelades in under kriget, där Olsson hävdar, att det fanns två "typmönster", av vilka det ena gick i farsens tecken och det andra var mer allvarligt.

I den förra typen fick hjälten en belöning i form av exempelvis överstens dotter, men i den senare typen ersattes belöningen av offret och/eller offervilligheten. Allteftersom kriget pågick förändrades innehållet i de svenska spelfilmerna. I början var man rädd att kritisera tyskarna – det var en flathet och rädsla, som ibland var direkt löjeväckande – I krigets slutskede vände man sig däremot öppet mot den tyska krigsmakten.

Om man bedömer avhandlingen i sin helhet är den ojämn, men ingalunda dålig. Den har sin största styrka i Olssons analyser och djupa kunskaper om enskilda filmer och det politiska perspektivet. Sämre än Olssons metod, (avsaknad av) teoretiska uppläggning och disposition

Kaj Wickbom

LARS-GÖRAN STENELÖ: *Foreign Policy Predictions*. Lund: Studentlitteratur 1980.

Inte minst studiet av internationell politik har sedan början av 1970-talet kännetecknats av ett starkt intresse för framåtblickande analyser. Behovet att skapa sig en uppfattning om olika tänkbara världspolitiska utvecklingslinjer och att därigenom måhända påverka framtida händelser, ja rentav "välja framtid" har lett till en uppsjö futurologiska betraktelser, vanligen benämnda framtids-scenarier, i synnerhet inom den säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt orienterade forskningen. Dessa studier präglas ofta av en stark inriktning på konkreta militärstrategiska handlingsprogram, och scenariernas metodologiska och kunskaps-teoretiska grundvalar analyserar icke sällan bristfälligt.

Förutsägelser angående framtida internationellpolitiska händelser utgör temat även för lundensaren Lars-Göran Stenelös nyligen utkomna bok "Foreign Policy Predictions". Författarens angreppssätt är dock något annorlunda än de flesta scenariemakarnas: i stället för att komma med prediktioner om framtida internationellpolitiska utvecklingar koncentrerar han sig på att diskutera *prediktioner som samhällsvetenskapligt studieobjekt* i allmänhet och *prediktioners roll i utrikespolitiskt beslutsfattande* i synnerhet. Undersökningen omfattar en teoretisk-begreppslig diskussion av det centrala begreppet prediktion, klassificeringar av olika typer av prediktioner enligt några centrala kännetecken samt prediktionernas funktioner och slutligen empiriska tillämpningar av de allmänna synpunkter som emanerar ur dessa diskussioner.

Den empiriska kontext författaren rör sig i är USA:s Vietnampolicy från slutet av andra världskriget fram till

1969. Undersökningens centrala utgångspunkt är att "political actors' assessments, expectations and forecasts of the future are meaningful for an understanding of these actors behavior". Utifrån denna sats formuleras tre explicita syften: 1) "to conceptualize and characterize different prediction-relevant phenomena, in particular such as are of concern to foreign policy"; 2) "to create an embryonic prediction theory, a theory which may be considered as a supplement to or important component in a decision-making theory, planning theory and theories which describe persuasive processes"; 3) "to scrutinize the conditions of a predictive nature for those decisions and courses of action which may be related to American Vietnam policy, and thereby to aid its understanding".

Låt mig genast säga att jag är enig med författaren om att undersökningens tema och frågeställningar är av stort politologiskt intresse och inte heller saknar relevans för den praktiska utrikespolitiken. Att systematiskt analysera de grunder varpå olika utrikespolitiska beslutsfattare gör sina prediktioner och därigenom småningom upptäcka likheter och skillnaden mellan olika beslutsfattare och olika stater synes mig en angelägen uppgift; om sådana undersökningar kan genomföras framgångsrikt tror jag precis som författaren att en allsidigare kännedom om utrikespolitiska beslutsprocesser överhuvudtaget kan erhållas. Vidare finner jag att den generella undersökningsdesign Stenelo konstruerat är väl genomtänkt och motsvarar de frågeställningar han avser belysa.

Trots detta måste jag i ärlighetens namn medge att boken på många sätt varit mig en besvikelse. Detta beror till stor del på att Stenelo helt enkelt inte varit tillräckligt ambitiös då han tagit sig an det teoretiska problemet och penetrerat det empiriska materialet: jag lämnade boken med en känsla av att författaren med samma material och med en relativt liten extra arbetsinsats kunde ha åstadkommit resultat på en betydligt högre ambitionsnivå än vad nu är fallet.

Med prediktion avser Stenelo utsagor som "tillhandahåller information om framtida händelser". Som synes är denna grundläggande definition mycket *allmänt hållen*, och författaren finner följaktligen mängder med exempel på prediktioner i sitt empiriska material. Detta är en första problematisk egenskap hos undersökningen: enligt denna definition innehåller en väldigt stor del av de beslut som fattas av den utrikespolitiska ledningen någon typ av prediktiva element, och studiet av prediktioner blir följaktligen ett omfattande fält som täcker allt från rutinbeslutens förmodande konsekvenser till breda analyser av den världspolitiska utvecklingen på lång sikt.

Vill man hårdra resonemanget kan man påstå att allt beslutsfattande är av prediktiv karaktär i den meningen att beslutsfattarna väntar sig någon typ av konsekvenser efter det ett beslut fattats. Jag har svårt att tro att man kan finna gemensamma teoretiska nämnare för alla typer av prediktioner definitionen omfattar, och jag tror inte heller att man i ett konkret empiriskt sammanhang kan vinna meningsfull kunskap genom att betrakta ett rutinbeslut och låt oss säga en långtidsprognos över den militärstrategiska utvecklingen som tillhörande samma analytiska kategori.

Diskussionen kring olika typer av prediktioner samt den därpåföljande diskussionen innehåller många element som kan vara till nytta vid vidare analyser. Analytiska och ickeanalytiska, villkorliga och ovillkorliga och optimistiska och pessimistiska prediktioner, kunskap som primär eller sekundär funktion hos prediktioner samt prediktioners roll i beslutsfattande, planering och övertalning är diskussioner och aspekter som förefaller meningsfulla och viktiga. Problemet är bara att författaren inte förmår *problematisera* deras förekomst, egenskaper eller inbördes relationer. Vad har det för implikationer för utrikespolitikens teori och praxis om den eller den typen av prediktioner förekommer med den eller den frekvensen? Denna typ av frågor varken ställs eller besvaras av författaren, och det är avgjort en brist i hans framställning.

Av ovannämnda skäl blir det första empiriska kapitlet "The Functions of Predictions and United States Foreign Policy in South East Asia" tämligen blodfattigt. Detta är synd, eftersom Stenelo förfogar över ett relativt omfattande empiriskt material som skulle kunnat erbjuda möjligheter till ambitiösare systematiska analyser. Författaren har nämligen undersökt dels det digra dokumentmaterial angående USA:s Vietnampolitik vilket brukar kallas the Pentagon Papers, dels en mängd officiella uttalanden av olika utrikespolitiska beslutsfattare i Förenta staterna. I sitt nuvarande skick består det här kapitlet dessvärre närmast bara av exemplifieringar av de olika typerna av prediktion samt deras diverse funktioner. Exempelen är i och för sig trovärdiga och väl valda, men man får ingen uppfattning av vad de olika typerna kan ha haft för ställning i sås prediktionernas totalitet i detta material – författaren för ingen klar diskussion kring urvalskriterierna eller representativitetsproblematiken. Inte heller kommer han med klara empiriska eller teoretiska slutsatser av allmännare karaktär på basis av materialgenomgången.

De tre sista kapitlen handlar om dels användningen av *analogier* i utrikespolitiskt beslutsfattande och USA:s Vietnampolitik, dels vad Stenelo kallar "*teoriorienterade prediktioner*". Dessa kapitel utgör enligt min mening undersökningens intressantaste del, låt vara att jag även

här besväras av en ytlighet eller kraftlöshet i författarens grepp. Beträffande användningen av analogier kan jag konstatera att jag i mina studier av USA:s Latinamerikapolitik för ett antal år sedan gång på gång frapperades av den genomslagskraft historiska analogier verkade ha i den amerikanska policyformuleringen och hur svårt det var att få alternativa synpunkter uppmärksammade så fort en historisk analogi upptäckts i något visst fall. Stenelo visar i sin framställning hur kriserna i Grekland, Malaya och Korea gång på gång utnyttjades vid prediktioner, argumentering och övertalning samtidigt som "avvikande fall" som Algeriet helt och hållet kom i skymundan. Svagheten för analogier är förmodligen ett symptom på den "elefantsjuka" supermakterna lider av och som gör dem okänsliga för nationella särdrag hos mindre stater.

I det sista kapitlet, rubricerat "Theory Oriented Predictions", diskuterar författaren två "teorier" som utgjorde viktiga utgångspunkter för amerikanernas prediktioner angående sin Vietnampolicy. Den förmodligen kändaste av dessa är den s. k. *dominoteorin*, som ju innebar att förlusten av Sydvietnam till kommunisterna skulle medfört en kedjereaktion i hela Sydostasien, varigenom staterna i området en och en – som brickorna i ett dominospel – skulle falla i händerna på fienden. Stenelo visar hur de olika amerikanska administrationerna "ärvde" denna teori – Kennedy av Eisenhower, Johnson av Kennedy – och hur de amerikanska prediktionerna gång på gång baserades på den enkla dominoprincipen. Författarens påpekande att dominoteorin egentligen helt saknade förklarade element – den var en mekanistisk, deterministisk och helt deskriptiv tankekonstruktion – är insiktsfullt och belysande i all sin enkelhet.

Aggressionsteorin, som inte heller den i någon mening motsvarar de samhällsvetenskapliga kraven på en

teori, fördes fram framför allt av Dean Rusk, som f. ö. var en av de beslutsfattare som t o m i offentligheten tog avstånd från det mekanistiska tänkesätt dominoteorin innebar. Kärnan i aggressionsteorin utgjordes av ett antagande om aggressionens inneboende dynamik: aggression leder automatisk till ytterligare aggression i accelererande takt, ifall man inte kväser den på ett tillräckligt tidigt stadium. Även denna teori uppbackades med ständiga hänvisningar till historiska analogier, först och främst till Nazisttyskland agerande före och under andra världskriget. Stenelo påpekar att aggressionsteorin i motsats till dominoteorin innehåller åtminstone ett embryo till en förklaring av den förväntade händelseutveckling. Det bör dock påpekas att detta förklarande element var mycket rudimentärt: snarast var det fråga om en tillämpning av det gamla ordspråket "hungern växer medan man äter".

Sammanfattningsvis kan man konstatera, att Stenelos "teorianalys" innehåller flera iakttagelser och idéer som kan vara nyttiga vid en vidare analys av den amerikanska Vietnamstrategins teoretiska grundvalar.

"Foreign Policy Predictions" innehåller en begreppslik och empirisk diskussion som på flera punkter kan ge underlag för en mera ambitiöst upplagd undersökning av problematiken. Det är därför min förhoppning att boken också för Stenelos del kan betraktas som en programförklaring inför mera djuplodande analyser.

Bokens välgenomtänkta uppläggning och författarens lättlästa stil gör boken rent tekniskt lättillgänglig. Översättningen från svenska till engelska är däremot inte på alla punkter helt klanderfri: de ursprungliga svenska satskonstruktionerna lyser i viss mån genom i texten och gör den ställvis lite stelbent.

Lauri Karvonen

Litteraturnotiser

Call for papers

International Conference on Consumer Behaviour and Energy Policy September 26th-29th, 1982, Noordwijkerhout, Netherlands

The International Conference on Consumer Behaviour and Energy Policy will bring together researchers and policymakers from a variety of perspectives including consumer and environmental organisations, government officials, utility companies, industry and the social sciences.

The focus of the conference will be behavioural research into consumer issues in energy policy. Conference sessions will include the following topics:

1. The understanding of consumer attitudes, needs, behaviour and decisions in relation to energy use, energy supply and conservation including the purchase, use and disposal of products.
2. Evaluations of energy conservation programmes in the residential and private transport sectors.
3. Effectiveness, potential and evaluation of specific policy instruments e. g.: public information campaigns, energy audits and advisory services, consumption feedback, Pricing and incentives, introduction of renewable energy sources, labelling and standardisation of appliances and consumer goods.
4. The impact of energy conservation programmes on selected groups e. g. lower income families.
5. Energy conservation in relation to life styles, social change and environmental protection.
6. Public opinion, consumer interest and energy policy.
7. The contribution of the European Commission and other international bodies to consumer energy conservation.

All papers will be reviewed at both the abstract and full-length stage to ensure both high academic quality and policy relevance.

Abstracts of proposed papers are required and should be submitted by November 30th 1981 or as soon as possible thereafter. The deadline for submission of full-length papers is February 28th 1982. The conference language is English.

The conference will be held at the Leeuwenhorst Conference center in Noordwijkerhout, near The Hague.

Address for correspondence:

Netherlands Energy Research Foundation E. C. N.
Anton Lindhout
technical coordinator,
Information Office,
P. O. Box 80404,
2508 GK Den Haag.
The Netherlands.

Ytterligare information lämnas av Tage Klingberg, Statens institut för byggnadsforskning, Box 785, 801 29 GÄVLE, telefon 026/10 02 20.

Ny tidskrift

I Storbritannien har Butterworth & Co Publishers bitt två välkända valforskare, dr David E Butler, Nuffield College, Oxford, och professor Bo Särilvik, University of Essex, Colchester, att redigera en ny tidskrift med titeln *Electoral Studies*. I en presentation av tidskriften heter det bland annat:

We are interested both in really substantial articles running to 10,000 words or more and in shorter notes which might be of interest to the very diverse readership we expect for the journal.

Our deadline for the first issue is December 1, 1981 and the deadline for the second issue is March 1, 1982.

As regards longer articles, we would especially welcome comparative and theoretical articles. But we recognise that much of the most worthwhile work in this area has to involve detailed description and analysis of actual situations. The shorter articles can be, for example, "research notes" or reports on changes in legislation pertaining to elections or nomination of candidates.

We will of course also be most grateful for comments and suggestions and we will look forward especially to your comments on the first issue of the journal which is scheduled to be published next spring.

Hänvändelse kan ske till professor Bo Särilvik, Department of Government, University of Essex, Wivenhoe Park, Colchester C04 3SQ, England.